

ORGANIZAREA ACTIVITĂȚILOR DE GRUP, A DISCUȚIILOR ÎN CLASĂ, A TEMELOR PENTRU ACASĂ, A LUCRULUI INDIVIDUAL ÎN CLASĂ¹

1. ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII PE GRUPE

În cadrul activității de grup, elevul vine în contact cu multiple modalități de abordare a sarcinilor ce aparțin colegilor săi; acestea pot fi, uneori, diametral opuse față de cele proprii.

Pentru elevi, avantajele acestei metode de lucru pot fi multiple.

- Stimularea creativității,
- Îmbunătățirea ideilor enunțate de către colegii din grup,
- Dezvoltarea competențelor elevilor, conform abilităților și capacităților individuale,
- Colaborarea pentru atingerea unui scop comun.

Pentru profesori, această metodă dezvoltă abilitățile manageriale, dar necesită mult timp și presupune atenție și obiectivitate în proiectare. În acest sens, profesorul trebuie să controleze și să gestioneze o serie de variabile:

- maniera de rearanjare a spațiului clasei în care se desfășoară actul didactic,
- gradul de permisivitate față de comportamentele asociate activității de grup,
- nivelul acceptabil de zgomot și de factori perturbatori,
- existența strategiilor de rezolvare a eventualelor neînțelegeri sau conflicte din interiorul grupurilor de lucru,
- criteriile de grupare a elevilor,
- modalitatea de asigurare a „diviziunii muncii” în cadrul grupului,

¹ Acest material a fost realizat în cadrul proiectului „Reforma predării fizicii în învățământul preuniversitar”, finanțat de Romanian-American Foundation, prin Grantul 042-2013. Bibliografia se regăsește într-un document separat.

- modalitatea de evaluare ce va fi folosită pentru fiecare elev ce rezolvă o sarcină în cadrul grupului,
- gestionarea situațiilor de neîndeplinire a sarcinii propuse.

Pentru a **suscita și a menține atenția grupului** pe parcursul orei, profesorul poate face apel la o gamă variată de tehnici :

- distribuirea echitabilă a ocaziilor de afirmare a elevului („Voi fi solicitat în timpul acestei ore”)
- ajutorul acordat individual membrilor grupului („Profesorul este preocupat de mine și vrea să reușesc”)
- explorarea posibilităților latente („Am timp să mă gândesc”)
- investigarea comportamentului profesorului („Profesorul face eforturi speciale ca să mă ajute să răspund”)
- problematizarea la nivel superior („Profesorul se așteaptă să gândesc la această situație problematică”)
- aprobarea sau corectarea activității elevului („Mi se va spune cu promptitudine dacă activitatea mea este acceptabilă sau nu”)
- lauda („Profesorul este deosebit de mulțumit de activitatea mea”)
- conștientizarea motivelor de laudă („Profesorul îmi va spune motivul/ele pentru care este mulțumit de realizările mele la oră”)
- atenția față de ceea ce au de spus elevii („Profesorul este interesat de ceea ce am de spus”)
- acceptarea sentimentelor elevilor („Profesorul îmi înțelege sentimentele și mi le respectă”)
- raporturile proxemice cu elevii („Profesorul este apropiat de mine, dar nu mă deranjează”)
- respectul / politețea față de elevi („Profesorul mă respectă”)
- interesul personal față de elevi („Sunt mai mult decât un elev pentru profesorul meu; acesta îmi face complimente”)

- afecțiunea („Profesorului îi place de mine/ mă apreciază”)
- amânarea unei reacții („Profesorul este nemulțumit de ceea ce fac, dar nu este nemulțumit de mine ca persoană”)
- coordonarea graduală a responsabilităților: profesorul creează sentimentul că fiecare este responsabil de ceea ce se întâmplă la nivel de grup, prin creșterea nivelului de interacțiune și feedback pentru toți elevii. Astfel, elevii vor încerca un sentiment de împlinire și de responsabilitate, pentru că se simt importanți în interiorul grupului; în felul acesta crește receptivitatea.
- menținerea atenției prin mișcările profesorului în clasă, gestică, modulații vocale, contact vizual.

Activitatea pe grupe are mai multe variante: învățarea prin cooperare, învățarea prin colaborare, sau grupul de proiect.

a. Învățarea prin cooperare are la bază următorul principiu: un grup de elevi, care au abilități diverse, cu nivele intelectuale diferite, cooperează pentru obținerea unui rezultat precis și pentru atingerea unui scop educațional. În cadrul acestei strategii, grupurile evoluează într-un mediu necompetițional și sunt evaluați individual. Cooperarea într-o sarcină comună stimulează comportamentele de facilitare a succesului, crește stima de sine, încrederea în forțele proprii, diminuează anxietatea, intensifică atitudinile pozitive față de profesor. Pentru pregătirea unui astfel de grup, cadrul didactic trebuie să parcurgă o serie de pași:

- selectarea membrilor grupurilor, pe principiul eterogenității;
- definirea clară a sarcinilor de lucru;
- precizarea deprinderilor necesare în învățarea prin cooperare și distribuirea rolurilor în cadrul grupurilor;
- alocarea tuturor tipurilor de resurse educaționale;
- stabilirea setului de reguli necesare pentru lucrul în grup;
- stabilirea instrumentelor pentru evaluarea diferențiată a elevilor din cadrul grupurilor.

Evident, ca pentru orice strategie didactică pot fi evidențiate și o serie de dezavantaje:

- gruparea subiecților poate conduce la „diluarea” diferențelor dintre elevii cu randament școlar înalt și cei cu rezultate modeste la învățătură, fapt care îi dezavantajează pe primii și îi avantajează pe ultimii;
- în cadrul activităților de grup pot apărea uneori „ciocniri” ale diferitelor personalități;
- dezvoltarea unor sentimente de insecuritate pentru unii dintre membrii grupului;
- eșecul în învățare pentru unii dintre membrii grupului;
- interacțiune socială excesivă care, în unele cazuri se poate transforma într-un prilej pentru alte activități (de exemplu cele de joc).

În pofida acestor dezavantaje, învățarea prin cooperare rămâne o strategie eficientă pentru achiziționarea unor deprinderi de bază, în special când este îmbinată cu alte metode.

b. Învățarea prin colaborare este o altă variantă a instrucției în grupuri mici, elevii lucrând împreună, dar rezultatele atinse pot fi extrem de diferite. În cadrul acestor grupuri de învățare responsabilitatea este mai mare, însă elevii au o libertate de expresie mai accentuată, iar implicarea profesorului este mai redusă. Cadrul didactic acționează ca un facilitator, definește tema generală și stabilește regulile, dar este sarcina grupului să identifice metodele și mijloacele pentru a ajunge la produsul final. Problemele ce apar în desfășurarea acestei metode sunt următoarele:

- este mai puțin structurată (față de învățarea prin cooperare) și presupune din partea elevilor o responsabilitate individuală mai ridicată;
- exigențele manageriale privind clasa de elevi sunt mai ridicate;
- profesorul trebuie să gestioneze o diversitate de situații de învățare care nu sunt totdeauna predictibile;
- uneori, necesită informații și materiale care trebuie acumulate și pregătite din timp;
- elevii învață să interacționeze fără însă a avea un model clar de acțiune;
- interacțiunea socială este extrem de importantă, fapt care poate conduce uneori la o deturnare de la scopurile și activitățile avute în vedere.

Învățarea prin colaborare oferă oportunitatea elevilor de a lucra în grup și de a îndeplini o sarcină într-un timp mai scurt decât dacă ar fi lucrat singuri. De asemenea, abilitățile sociale

sunt dezvoltate prin aderarea lor la normele grupului, care pot fi stabilite de către profesor sau chiar de către grupul de lucru. Participarea activă și conștientă la acțiunea educativă amplifică șansele succesului școlar, iar informațiile și experiențele diferite ale membrilor grupului îmbogățesc experiența individuală și comună.

c. Grupul de proiect preia avantajele și limitele metodelor prezentate anterior, existând însă și o serie de elemente specifice:

- definirea foarte clară a rolurilor fiecărui membru al grupului (coordonator, cel ce pune în practică, cel ce caută resurse, membru al echipei, facilitator, etc.);
- proiectele necesită o planificare mai riguroasă a activităților, pentru a se ajunge la rezultatul scontat;
- din cauza dificultății de a evalua foarte precis contribuția fiecărui membru la realizarea proiectului, se impune identificarea clară a aportului adus de fiecare elev la îndeplinirea sarcinii de lucru;
- performanța totală a grupului depinde de performanța fiecărui membru în parte;
- din acest motiv, nerealizarea sarcinilor de către unul dintre elevi poate conduce spre nerealizarea sarcinii de grup și, de aici, la penalizarea tuturor;
- elevii cu performanțe înalte pot limita performanța de grup din cauza obiectivelor uneori prea îndrăznețe, pe care le propun; acești elevi scapă din vedere că nu toți colegii lor au o performanță intelectuală ridicată;
- sarcinile prea ambițioase pot afecta performanța de grup.

Cu evidente valențe formative, metoda grupului de proiect trebuie bine planificată și structurată astfel încât să își atingă scopurile. Deși consumă timp, această metodă are avantajul că le dezvoltă elevilor deprinderi extrem de utile în viața reală.

2. ORGANIZAREA DISCUȚIILOR ÎN CLASĂ

Stimularea discuțiilor pe diferite subiecte se realizează printr-o dispunere specifică a scaunelor în clasă, astfel încât elevii să se poată vedea unul pe altul. Profesorii trebuie să plani-

fice tipul de discuție în clasă, să comunice elevilor metodele prin care se va aplica aceasta și să le revizuiască periodic. Câteva metode de încurajare a discuțiilor în clasă sunt:

- prezentarea și exemplificarea deprinderilor necesare în angajarea unei discuții;
- elevii trebuie lăsați să determine singuri scopul discuției pentru a spori interesul față de acest tip de activitate ;
- este nevoie să se stabilească:
 1. *cine va iniția discuția,*
 2. *intervalul de timp acordat fiecărui vorbitor,*
 3. *ordinea în care se va interveni,*
 4. *tipul și volumul de asistență care se poate acorda elevilor care refuză acest tip de activitate,*
 5. *cum se va decide momentul când discuția pe o anumită temă trebuie să se finalizeze.*

Discuția va decurge firesc dacă profesorul oferă în prealabil un plan al acesteia și îi evaluează calitatea pe parcurs; de asemenea, trebuie să încurajeze clasa să manifeste respect față de vorbitor, folosind observațiile individuale ale elevilor ca preambul al propriilor observații/comentarii, sau solicitând un elev să rezume observațiile unui coleg înainte de a-și prezenta propriul discurs.

3. ORGANIZAREA LUCRULUI INDIVIDUAL ÎN CLASĂ

Organizarea lucrului individual în clasă constă în:

- prezentarea sarcinilor de lucru: va fi explicat scopul activității, precum și strategiile cognitive utilizate pentru a ajuta elevii să-și focalizeze demersurile în sensul atingerii obiectivelor propuse;
- monitorizarea performanței: după enunțarea sarcinilor de lucru, se acordă un interval de timp pentru ca toți elevii să înceapă activitatea, apoi, profesorul se poate deplasa printre elevi, ajutându-i pe cei care întâmpină probleme;

- profesorul va pune întrebări pentru a conduce activitatea într-o anumită direcție sau va exemplifica modalități de susținere reciprocă pentru elevii care lucrează în perechi;
- pentru evaluare se va pune accent pe tipurile de activități care oferă profesorului informații asupra modului de gândire și a capacității de comprehensiune ale elevilor mai mult decât pe cele care demonstrează abilitatea elevilor de a rezolva corect o temă.

4. ORGANIZAREA TEMELOR PENTRU ACASĂ

Tema pentru acasă favorizează însușirea tehnicilor de informare și de studiu, dezvoltarea creativității, cultivarea unui stil de muncă intelectuală independentă, îl învață pe elev să îmbine cunoștințele generale sau specifice disciplinei acumulate până atunci cu informațiile primite în timpul orei. Însușirea tehnicilor de muncă intelectuală individuală presupune exercițiu. Dacă la început elevul își face temele de teama penalizării cu o notă mică, în timp poate deveni preocupat de aprecierea profesorului, pentru a dovedi colegilor că este capabil, ca apoi să ajungă să facă tema pentru el însuși, să încerce satisfacția lucrului bine făcut, bucuria că a înțeles materialul studiat și știe mai mult.

Câteva argumente în favoarea temei pentru acasă sunt:

Pentru elevi

- creșterea încrederii în sine ;
- creșterea nivelului de inteligență prin exersarea creierului ;
- sporirea spiritului de inițiativă și a capacității de decizie ;
- responsabilizarea ;
- dezvoltarea abilităților organizatorice.

Pentru profesor:

- constituie un mijloc de observare a modului de înțelegere a lecției de către elev ;
- reper pentru depistarea lacunelor elevilor ;
- observarea contribuțiilor spontane ale elevilor.

Factorii perturbatori în efectuarea temei pentru acasă sunt:

- ergonomia locului de studiu (dezorganizarea camerei, lipsa celor necesare, lumina necorespunzătoare)
- distragerea atenției (telefon, televizor, calculator, reviste, etc)
- atitudinea față de temă (plictiseală, frustrare)

Profesorul discută cu elevii exigențele pe care le are în legătură cu sarcina oferită spre rezolvare, exemplificând prin teme efectuate corect din orele anterioare. Studiile au arătat că tema pentru acasă este folositoare atunci când este în concordanță cu materia studiată, este de nivel corespunzător cerințelor și scopului și este clar enunțată. Volumul temelor variază în funcție de nivelul clasei și de obiectivele lecției. Se preferă teme reduse cantitativ, dar cerute la intervale regulate, precum și teme care apelează la utilizarea strategiilor metacognitive. De asemenea, verificarea permanentă a temelor este o modalitate prin care putem amplifica șansele de a menține constantă rezolvarea acestora de către elevi.

O modalitate eficientă și acceptată de elevi care permite individualizarea procesului învățării este *tema pentru acasă cu sarcini de lucru diferențiate*, după următoarea structură:

- tema pentru acasă obligatorie (tema notată cu 😊), care cuprinde sarcini de lucru de nivel minim/ mediu;
- tema pentru „elevii motivați” (tema notată cu ☀); nu este obligatorie, dar poate fi efectuată de elevii care doresc să lucreze suplimentar; tema include sarcini de lucru de nivel mediu/ superior;
- tema pentru „elevii isteți” (notată cu 🌀, simbolizând „labirint al minții”); tema nu este obligatorie și include –în alternanță- fie sarcini de lucru de nivel superior, fie diferențiere pe baza *teoriei inteligențelor multiple*.

Fiecare elev va alege acasă, după efectuarea temei obligatorii, ce și cât poate rezolva din celelalte teme propuse. Faptul că fiecare poate face acest tip de alegere înseamnă, pentru elev: automotivare, autoevaluare (relativă, evident!), propria adaptare la ritmul de lucru, la elementele de bioritm individual. Ulterior, în evaluare, se pot face aprecieri, pot fi lăudați,

evidențiați elevii care, în unități mai mari de timp, dovedesc interes în realizarea temelor pentru acasă.

Autori :

Cristian Secară, Inspector ISJ Neamț

Mariana Freñi, profesor la Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Piatra-Neamț